

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚИШЛОҚ ВА СУВ ХЎЖАЛИГИ
ВАЗИРЛИГИ**

ТОШКЕНТ ИРРИГАЦИЯ ВА МЕЛИОРАЦИЯ ИНСТИТУТИ

“ҲАЁТ-ҲАОЛИЯТ ХАВҒСИЗЛИГИ” кафедраси

“ҲАЁТ- ҲАОЛИЯТ ХАВҒСИЗЛИГИ”

**фанидан мустақил ишларни
бажариш бўйича**

МЕТОДИК КЎРСАТМА

Тошкент - 2012

Ушбу методик кўрсатма институт Илмий – методик Кенгашининг 2011 йил „2” декабр 3 - сонли мажлисида кўриб чиқилди ва чоп этишга тавсия этилди.

Методик кўрсатма 5640100 “Ҳаётини фаолияти хавфсизлиги” бакалаврият таълим йўналиши талабаларига “Ҳаёт-фаолияти хавфсизлиги” кафедрасида ўқитиладиган “Ҳаёт-фаолияти хавфсизлиги” фани доирасида талабалар мустақил ишларини ташкил этиш ва бажариш учун мўлжалланган.

Фан бўйича мустақил ишларга ажратилган соатлар “Ҳаёт фаолияти хавфсизлиги” йўналишининг тасдиқланган ишчи ўқув режасига ва фаннинг ишчи ўқув дастурига мос келади.

Тузувчилар: Э.И. Ибрагимов, катта ўқитувчи
С.М. Газиначарова, доцент

Такризчилар: Халилов Р.Д. - Тошкент Давлат аграр университети
доценти, т.ф.н.

Давронов Ғ., доцент, т.ф.н.

КИРИШ

Ўзбекистон Республикаси “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” ва “Таълим тўғрисидаги” қонунда чуқур назарий ва амалий билимлар билан бир қаторда танлаган соҳаси бўйича мустақил фаолият кўрсата оладиган, ўз билими ва малакасини мустақил равишда ошириб борадиган, масалага ижодий ёндошган ҳолда муаммоли вазиятларни тўғри аниқлаб, таҳлил қилиб, шароитга тез мослаша оладиган мутахассисларни тайёрлаш асосий вазифалардан бири сифатида белгиланган.

Ҳар томонлама етук, интилувчан ва замонавий тасаввурга эга бўлган мутахассислар мустақил давлатимиз тараққиётини ва унинг халқаро даражадаги нуфузини кўтарадиган асосий омиллардан биридир.

Бўлажак мутахассисларни замон талабида тайёрлашда, фанларни тўла ўзлаштиришда мустақил ишларни бажариш ҳажми ва сифати жуда ҳам муҳим. Чунки турли соҳаларда ахборот ва билимлар ҳажми жуда жадал суръатлар билан ошиб бораётган ҳозирги шароитда барча маълумотларни фақат аудитория машғулотлари пайтида талабаларга етказиш муаммоли масаладир.

Талабалар фанлар бўйича мустақил равишда шуғулланса ва ўз устида тинимсиз ишласа, турли манбалардан (интернет, журналлар ва бошқа) билимларни чуқур ўзлаштириши мумкин. Талабаларнинг асосий билим, кўникма ва малакалари мустақил таълим жараёнидагина шаклланади, мустақил фаолият кўрсатиш қобилияти ривожланади ва уларда ижодий ишлашга қизиқиш пайдо бўлади. Шунинг учун талабаларнинг мустақил таълим олишларини режалаштириш, ташкил қилиш ва бунинг учун барча зарурий шарт-шароитларни яратиш, дарс машғулотларида талабаларни ўқитиш билан бир қаторда уларни кўпроқ ўқишга ўргатиш, билим олиш йўллари кўрсатиш, мустақил таълим олиш учун йўлланма бериш асосий вазифалардан бири ҳисобланади.

Ҳозирги вақтга келиб инсон ҳаёт-фаолият хавфсизлигини таъминлаш муаммолари янада кескинлашди. Жаҳондаги давлатларда ва минтақаларда бахтсиз ҳодисалар, ёнғинлар, авариялар ва фалокатлар содир бўлиш частотаси ва фалокат келтирувчи кучи йилдан йилга ошиб бормоқда. Бу фавқулодда ҳодисалар оқибатида минглаб инсонлар ҳалок бўлмоқда, мислсиз иқтисодий ва бошқа турдаги зарарлар кўрилмоқда. Шу сабабли турли хавф-хатарлардан ҳимояланиш масалаларига одамларни ўқитиш, уларда фавқулодда ҳолатларда тўғри ҳаракат қилиш кўникмаларини тарбиялаш катта аҳамият касб этувчи жуда муҳим масаладир.

Амалга ошириладиган ҳаракатларнинг ҳуқуқий асосини ташкил қилиш учун бир қатор қонунлар, стандартлар, меъёрлар, низомлар ва бошқа меъёрий ҳужжатлар қабул қилинди.

Президентимиз И. Каримов бошчилигида, давлатимиз ва ҳукуватимиз томонидан, фаолият хавфсизлигини таъминлашнинг норматив-ҳуқуқий базасини янада такомиллаштириш, ҳозирги замон талабларига жавоб берадиган даражада ишлаб чиқиш ва амалга тадбиқ этиш борасидаги ишлар жадаллик билан олиб борилмоқда. Масалан, 10 сентябр 2008 йилда “Ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисалар ва касб касалликларидан мажбурий давлат ижтимоий

суғуртаси тўғрисида”ги, 16 апрел 2009 йилда эса “Иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида”ги қонунларни ва бошқа меъёрий ҳужжатларни кўрсатиш мумкин.

Фавқулодда вазиятларда амалга ошириладиган ҳаракатларнинг ҳуқуқий асосини ташкил қилиш учун бир қатор қонунлар, стандартлар, меъёрлар, низомлар ва бошқа меъёрий ҳужжатлар қабул қилинди. Масалан, 20 август 1999 йилда қабул қилинган “Аҳолини ва ҳудудларни табиий ҳолдаги ва техноген хусусиятли фавқулодда вазиятларда муҳофаза қилиш”, “Гидротехника иншоотларининг хавфсизлиги тўғрисида”ги қонунларни, ҳамда 2000 йил 31 августда қабул қилинган “Фуқаро муҳофазаси тўғрисидаги”, “Радиациявий хавфсизлик тўғрисидаги” ва бошқа қонунлар бунга мисол бўлади. Янги қабул қилинган стандартлардан O‘Z DST 981: 2000 “Фавқулодда вазиятда хавфсизлик. Асосий тушунчаларнинг атамалари ва таърифлари”, ҳамда O‘Z DST. 928: 2000 “Фавқулодда вазиятда хавфсизлик. Табиий Фавқулодда вазиятлар”ни кўрсатиш мумкин.

Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг ҳаёти ва соғлиғини инсон фаолиятининг барча соҳаларида муҳофазалашда „Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” (ҲФХ) фани асосий ўринлардан бирини эгаллайди.

Мазкур методик кўрсатмада талабаларнинг “Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фанини ўзлаштиришда мустақил ишларини ташкиллаштириш, уларнинг таркиби ва мазмуни, бажариш ва яқунланиши тартиби тўғрисида маълумотлар берилган.

„Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фани бўйича талабаларнинг мустақил ишини ташкил этиш, назорат қилиш ва уни баҳолаш Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги қонуни ва “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”, ҳамда Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2009 йил 14 август 286-сонли буйруғи билан тасдиқланган “Талабалар мустақил ишини ташкил этиш ва назорат қилиш бўйича Йўриқнома” каби меъёрий ҳужжатларда белгилаб берилган тартиб ва қоидалар асосида юритилиши лозим.

„Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фани бўйича талабаларни мустақил ишини бажаришини ташкил этиш, назорат қилиш ва уни баҳолаш тартиби Тошкент ирригация ва мелиорация институти ректорининг 2009 йил 19 октябрдаги 241 А/Ф сонли буйруғи билан амалга тадбиқ этилган “Талабалар мустақил ишларини ташкил этиш тўғрисида”ги буйруғига, ҳамда институт ректорининг 8 октябр 2010 йилдаги 333 А/Ф сонли “Талабалар билимини баҳолаш рейтинг тизими тўғрисида”ги буйруғига асосан амалга оширилади.

Талаба мустақил таълими шакллари ва уларни баҳолаш тартиби “Ҳаёт-фаолияти хавфсизлиги” кафедрасининг 2010 йил 12 октябрдаги 1^М-сон ва 2011 йил 23 августдаги 1^А-сон мажлислари қарорларига асосан қабул қилинди.

„Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фанидан талабаларнинг мустақил ишларининг умумий ҳажми ўқув режага мувофиқ 147 соатни ташкил этади. Ўқув семестри якунида эса, талабанинг фан бўйича мустақил иши бўйича тўплаган рейтинг баллари аудиториядаги ўқув ишларига берилган рейтинг баллари билан биргаликда умумий балини ташкил этади.

1. Мустақил ишнинг мақсади ва унга қўйиладиган талаблар

Талаба мустақил иши (ТМИ) - муайян фандан ўқув дастурида белгиланган билим, кўникма ва малаканинг маълум бир қисмини талаба томонидан фан ўқитувчиси маслаҳати ва тавсиялари асосида аудитория ва аудиториядан ташқарида ўзлаштирилишига йўналтирилган тизимли фаолиятдир. Бу тизимли фаолиятни амалга ошириш биринчи курс талабалари учун қийин кечади. Чунки улар таълим олиш жараёнида ўз мустақил фаолиятларини ташкил қилишни деярли билишмайди. Маълумотларни қайси манбадан, қандай қилиб топиш, уларни таҳлил қилиш ва зарурларини ажратиб олиб тартибга солиш, конспектлаштириш, ўз фикрини аниқ ва ёрқин ифодалаш, ўз вақтларини тўғри тақсимлаш, шунингдек, ақлий ва жисмоний имкониятларини тўғри баҳолаш улар учун катта муаммо бўлади. Энг асосийси улар мустақил таълим олишга руҳан тайёр бўлишмайди. Шунинг учун таълим жараёнида долзарб масалалардан биттаси талабада ўз қобилияти ва ақлий имкониятларига ишонч уйғотишдир. Уларни босқичма-босқич мустақил билим олишни тўғри ташкил қилишга ўргатиб бориш мақсадга мувофиқ бўлади. Талабалар томонидан мустақил равишда ўзлаштириладиган билим ва кўникмаларнинг курсдан-курсга мураккаблашиб, кенгайиб боришини ҳисобга олган ҳолда уларнинг ташаббускорлиги ва ролини ошириб бориш зарур. Шунда мустақил таълимга кўника бошлаган талаба фақат ўқитувчи томонидан белгилаб берилган ишларни бажарибгина қолмай, ўзининг эҳтиёжи, қизиқиши ва қобилиятига қараб, ўзи зарур деб ҳисоблаган қўшимча билимларни ҳам мустақил равишда танлаб ўзлаштиришга ўрганиб боради.

„Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фанидан мустақил ишни ташкил этишдан мақсад талабаларнинг мавзуларни чуқурроқ ўрганиши, билимлари ва малакасини мустаҳкамлашини таъминлашдир.

Фан бўйича мустақил иш топшириқлари муваффақиятли якунланиши учун қуйидаги талаблар бажарилиши лозим:

- мақсад (билимни мустаҳкамлаш, янги билимларни ўзлаштириш, ижодий фаолликни ошириш, амалий кўникма ва малакаларни шакллантириш ва ҳ.к.)нинг аниқ асосланиши;
- вазифа ва топшириқларнинг аниқ ва равшан белгиланиши;
- топшириқларни бажариш алгоритми ва методларидан талабаларнинг етарли даражада хабардор бўлиши;
- маслаҳат ва бошқа ёрдам турларининг тўғри белгиланиши (йўлланма ва кўрсатма бериш, мавзунинг мазмуни ва моҳиятини тушунтириш, муаммоли топшириқларни бажариш усуллари бўйича тушунча бериш, айрим муаммоли ҳолатларни биргаликда ҳал қилиш ва ҳ.к.);
- ҳисобот шакли ва баҳолаш мезонини аниқ белгилаш;
- назорат вақти, шакли ва турларини аниқ белгилаб олиш (амалий, семинар, лаборатория машғулотлари, консультация учун ёки назорат учун махсус ажратилган вақт; маъруза ёки реферат матни, бажарилган топшириқлар дафтари, назорат ишлари, уй вазифаси дафтари, курс ишлари, тест, мақола, ностандарт топшириқлар, саволлар, мақола, кўргазмали жиҳозлар ва ижодий ишлар; савол-

жавоб, бажарилган иш мазмуни ва моҳиятини тушунтириб бериш, ёзма шаклда баён қилиш ва ҳ.к.).

Талабалар мустақил ишини самарали ташкил этишда:

- тизимли ёндашиш;
- барча босқичларини мувофиқлаштириш ва узвийлаштириш;
- бажарилиши устидан қатъий назорат ўрнатиш;
- ташкил этиш ва назорат қилиш механизмларини такомиллаштириб бориш зарур.

2. Талабалар мустақил ишларининг шакли ва мазмуни

„Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фанини ўқитиш талабаларнинг умумтаълим ва махсус фанларни ўрганишда орттирган билим ва тажрибаларини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилади. Қўйилган вазифалар ўқиш жараёнида талабаларнинг маъруза ва амалий машғулотларида фаол иштирок этиши, ижодий ёндошиши, адабиётлар ва бошқа ахборот манбалари билан мустақил ишлаши ва ўқитувчи кузатувида мустақил таълим олиши билан амалга ошади.

„Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фани бўйича талабалар мустақил ишларининг шакли ва ҳажмини белгилашда қўйидаги жиҳатлар эътиборга олинади керак:

- „Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фанининг ўзига хос хусусияти ва уни ўзлаштиришдаги қийинчилик даражаси;
- талабанинг қобилияти ҳамда назарий ва амалий тайёргарлик даражаси (таянч билими);
- фаннинг ахборот манбалари билан таъминланганлик даражаси;
- талабанинг ахборот манбалари билан ишлай олиш даражаси.

„Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фанидан талабалар мустақил ишини шартли равишда иккига ажратиш мумкин:

- аудиторияда амалга ошириладиган талабалар мустақил ишлари. Бунда ўтилган мавзунини қайта ишлаш, кенгайтириш ва мустахкамлашга оид топшириқлар бажарилади;

- аудиториядан ташқарида амалга ошириладиган талабалар мустақил ишлари. Бунда „Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фанининг дастуридаги айрим мавзуларни мустақил ҳолда ўзлаштириш, уйга берилган вазифаларни бажариш, амалий ишларга тайёргарлик кўриб келиш, ижодий ва илмий-тадқиқот характеридаги ишлар ва ҳ.к.

Мустақил иш учун бериладиган топшириқларнинг шакли ва ҳажми, қийинчилик даражаси семестрдан-семестрга кўникмалар ҳосил бўлишига мувофиқ равишда ўзгариб, ошиб бориши лозим.

„Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фани бўйича талаба мустақил ишини ташкил этишда талабанинг академик ўзлаштириш даражаси ва қобилиятини ҳисобга олган ҳолда қуйидаги шакллардан фойдаланиш мумкин:

- фаннинг айрим мавзуларини ўқув адабиётлари ёрдамида мустақил ўзлаштириш, ўқув манбалари билан ишлаш;

- фандан амалий, семинар ва лаборатория машғулотларига тайёргарлик кўриб келиш;
- маълум мавзу бўйича реферат тайёрлаш;
- кўргазмали воситалар тайёрлаш;
- илмий мақола, тезислар ва маъруза тайёрлаш;
- битирув малакавий иши учун материаллар тўплаш;
- амалий мазмундаги ностандарт масалаларни ечиш ва ижодий ишлаш.

„Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фанининг хусусиятидан келиб чиққан ҳолда талабаларга мустақил иш учун бошқа шакллардаги вазифалар ҳам топширилиши мумкин. Талабаларга қайси турдаги топшириқларни бериш лозимлиги кафедра томонидан белгиланади. Топшириқлар пухта ўйлаб ишлаб чиқилган ва маълум мақсадга йўналтирилган бўлиб, талабаларнинг аудитория машғулотларида олган билимларини мустаҳкамлаш, чуқурлаштириш, кенгайтириш ва тўлдиришга хизмат қилиши керак.

3. „Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фанидан мустақил ишлар мавзулари

„Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фанидан таклиф этиладиган мустақил иш мавзулари ва уларни бажариш бўйича кўрсатмалар, эришилиши кўзланган натижалар қуйидаги жадвалда келтирилган (кўрсатмали воситалар тайёрлашда мавзу талаба томонидан эркин ҳолда, ўқитувчи билан маслаҳатлашиб, танланиши мумкин).

жадвал

„Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фанидан талабалар мустақил ишини бажариш бўйича кўрсатмалар

Т/р	Мустақил иш мавзуси	Соат	Ҳисобот шакли	Ўрганиладиган саволлар	Ишни бажариш бўйича кўрсатмалар*
1	2	3	4	5	6
1	Ўзбекистон Республикасида ҳаёт фаолияти хавфсизлигини таъминлаш соҳасида қабул қилинган қонун ва меъёрий ҳужжатлар тизими.	8	конспект	1. Ўзбекистон Республикасида ҚФХга оид қонунлар. 2. Ҳаёт фаолияти хавфсизлигини таъминлаш ҳақида қонунлар. 3. ҚФХни таъминлаш соҳасидаги қабул қилинган меъёрий ҳужжатлар.	1, 7, 8, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 33, 34, 35, 36, 37, 38 ...48, 52...60, 61...66

жадвал давоми

1	2	3	4	5	6
2	Ҳаёт - фаолияти хавфсизлиги фани бўйича глоссарий тузиш.	12	реферат	1. ҲФХнинг назарий қисми бўйича глоссарий. 2. ҲФХнинг ишлаб чиқаришда хавфсизликни таъминлаш қисми бўйича глоссарий. 3. ҲФХнинг ФВ қисми бўйича глоссарий.	1, 7, 8, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 33, 34 ...48, 52...60, 61...66
3	Инсоннинг физиологик ва психологик тавсифларининг хавфсизликни таъминлашдаги аҳамияти.	10	конспект	1. Инсоннинг физиологик тавсифларининг хавфсизликни таъминлашдаги аҳамияти 2. Инсоннинг психологик тавсифларининг хавфсизликни таъминлашдаги аҳамияти.	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 21, 25, 26, 30, 37, 57, 67, 68, 72, 73, 79.
4	Одам анатомиясининг (антропометрик параметрларининг) хавфсизликни таъминлашдаги аҳамияти	7	реферат	1. Одамнинг антропометрик параметрларининг хавфсизликни таъминлашдаги аҳамияти 2. Эргономик вазифаларнинг одам анатомиясига боғлиқлиги.	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 21, 25, 26, 30, 37, 57, 72, 73, 79.
5	Ҳаёт фаолияти хавфсизлигини таъминлашга оид халқаро тажриба ва изланишлар.	10	реферат	1. Хавфсизликни таъминлашга оид халқаро назарий изланишлар. 2. Хавфсизликни таъминлашга оид чет элдаги амалий ишлар. 3. Хавфсизлик бўйича давлатлараро амалий ишлар ва келишувлар.	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 19, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 30, 37, 61, 64, 72, 73, 75, 76, 79.

жадвал давоми

1	2	3	4	5	6
6	Ҳаёт фаолияти хавфсизлигини таъминлашга оид чет элларда (Россия) қабул қилинган қонунлар ва меъёрий ҳужжатлар тизими.	8	реферат	1. Россияда ҲФХни таъминлаш бўйича ишлар. 2. ҲФХни таъминлашга оид Россияда қабул қилинган қонунлар. 3. ҲФХга оид меъёрий ҳужжатлар.	1, 2, 3, 5, 6, 19, 25, 26, 27, 28, 61, 64, 72, 73, 75, 76, 79.
7	Шовқин ва титрашдан ҳимояланиш техник воситаларининг гуруҳларниши ва тузилишларини ўрганиш.	8	презентация	1. Шовқин ва титраш, уларнинг инсонга салбий таъсири. 2. Титрашни меъёрлаш ва уни камайтирувчи воситалар. 3. Шовқинни меъёрлаш ва ундан ҳимояланиш усуллари ва техник воситалари.	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 30, 37, 64, 72, 73, 75, 79
8	Машина ва механизмлар учун техника хавфсизлиги талаблари келтириладиган меъёрий ҳужжатлар тизимини ўрганиш.	7	конспект	1. Машина ва механизмлар хавфли доиралари келтирилган ҳужжатлар. 2. Машина ва механизмларда техника хавфсизлиги талаблари. 3. Техника хавфсизлиги тўғрисидаги меъёрий ҳужжатлар.	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 21, 22, 27, 28, 30, 37, 64, 72, 73, 75, 79
9	Юк кўтариш машиналарини синаш усуллари ва уларни хавфсиз ишлатиш қоидаларини ўрганиш.	7	конспект	1. Юклаш ишларидаги хавфсизлик чоралари. 2. Юк кўтариш машиналарини синаш усуллари ўрганиш. 3. Юклашда машиналарни хавфсиз ишлатиш қоидалари.	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 21, 22, 27, 28, 30, 37, 64, 72, 73, 75, 79

жадвал давоми

10	Босим остида ишлайдаган идишларга қўйиладиган хавфсизлик талаблари келтирилган меъёрий ҳужжатларни ўрганиш.	7	презентация	1. Босим остида ишлайдиган идишларга қўйиладиган асосий талаблар ҳужжатлари. 2. Босим остида ишлайдиган идишларнинг техник ҳолатини текшириш қоида ва ҳужжатлари. 3. Босим остидаги идишларни хавфсиз ишлатиш талаблари келтирилган меъёрий ҳужжатлар.	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 21, 22, 27, 28, 30, 37, 64, 72, 73, 75, 79
11	Электр ускуналарининг хавфсизлигини текширишни ўрганиш.	7	конспект	1. Электр ускуналарининг хавфсизлигини текшириш усуллари. 2. Электр ускуналарини текширишда ишлатиладиган асбоб-ускуналар ва ШХВлар. 3. Текширишда хавфсизлик талаблари.	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 21, 22, 27, 28, 30, 37, 65, 72, 73, 75, 79
12	Кучланиши 1000В гача бўлган уч фазали электр тармоқларида электр токи таъсирининг хавфлилик даражасини солиштирма таҳлил қилишни ўрганиш.	8	реферат	1. Кучланиши 1000 В гача бўлган уч фазали электр тармоқларининг турлари ва уларда қўлланадиган ҳимоя усул ва воситалари. 2. Тармоқда хавфсизликни таъминлаш талабларига амал қилинмаганда юзага келадиган хавф даражасини солиштирма таҳлил қилиш.	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 21, 22, 27, 28, 30, 37, 64, 65, 72, 73, 75, 79
13	Электр тармоқини қисмларга ажратиш ва электр потенциалларни тенглаштириш	8	реферат	1. Электр тармоқини қисмларга ажратиш билан электр хавфсизлигини таъминлаш моҳияти.	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 21,

жадвал давоми

1	2	3	4	5	6
	усулларининг электр хавфсизлигини таъминлаш моҳиятларини ўрганиш.			2.Электр потенциалларини тенглаштириш усулининг хавфсизликни таъминлаш моҳияти. 3.Тармоқни қисмларга ажратиш ва потенциалларни тенглаштириш усулларининг қўлланиш соҳалари.	22, 27, 28, 30, 37, 64, 65, 72, 73, 75, 79
14	Статик ва атмосфера электридан ҳимояланишни ўрганиш.	8	конспект	1.Статик электридан ҳимояланиш. 2.Атмосфера электридан одам ва ҳайвонларни ҳимоялаш. 3.Яшин қайтаргичларнинг аҳамияти.	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 21, 28, 30, 65, 72
15	Давлат ёнғин хавфсизлиги хизмати	7	реферат	1. Ёнғинга қарши кураш хизматини ташкил қилиш. 2. Давлат ёнғин хавфсизлиги хизматнинг асосий вазифалари. 3. Ёнғинга қарши кураш	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 20, 28, 30, 65, 72
16	Республика бўйича ёнғинлар содир бўлиши ва уларда кўриладиган зарарлар тўғрисида статик маълумотларни ўрганиш.	7	презентация	1. Республика бўйича ёнғинлар содир бўлишини назорат қилувчи орган. 2. Республикада бир йилда ёнғиндан кўрилган зарарлар. 3. Ёнғинлар хақида статик маълумотлар	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 20, 28, 30, 49, 50, 51, 65, 72
17	Ёнғиндан ҳимояланишнинг замонавий техник воситаларини ўрганиш.	7	презентация	1. Ёнғиндан ҳимояланиш воситаларининг турлари. 2. Ёнғиндан ҳимояланишнинг замонавий техник воситалари. 3. Замонавий техник воситаларидан фойдаланишни ўрганиш.	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 20, 28, 30, 49, 50, 51, 65, 72, 73.

1	2	3	4	5	6
18	Дунёдаги терроризм ва террористик ташкилотлар.	7	реферат	1. Терроризм ҳақида умумий маълумот. 2. Дунёдаги терроризм. 3. Террористик ташкилотлар.	15, 16, 17, 23, 24, 40, 44, 45, 52, 58.
19	Ўзбекистондаги техноген хавфлар	7	конспект	1. Техноген хавфларнинг келиб чиқиши. 2. Ўз.Рдаги техноген хавфлар турлари. 3. Ишлаб чиқаришда техноген хавфларни камайтириш тадбирлари.	1, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 20, 28, 30, 42...51, 52..59.
20	Марказий Осиёдаги табиий хавфлар.	7	реферат	1. Табиий хавфлар ҳақида умумий тушунча. 2. Марказий Осиёда юзага келиши мумкин бўлган табиий хавфлар. 3. Марказий Осиёдаги табиий хавфлар ҳақида статик маълумотлар.	1, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 20, 28, 30, 40...51, 52..59.

* Изоҳ. Фойдаланиш учун тавсия этилган адабиётлар рўйхати бўйича тартиб рақами.

4. Мустақил ишларни бажариш бўйича тавсиялар.

„Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фани бўйича талаба мустақил ишини ташкил этишда талабанинг академик ўзлаштириш даражаси ва қобилиятини ҳисобга олган ҳолда кўрсатманинг 2 бандида келтирилган шакллардан фойдаланиш мумкин. Мустақил ишларни бажаришда уларнинг шаклларига боғлиқ ҳолда қуйида келтирилган тавсиялардан фойдаланиш мумкин.

Мавзуни мустақил ўзлаштириш. „Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фанининг хусусияти, талабаларнинг билим даражаси ва қобилиятига қараб фанининг ишчи дастурида мустақил ўзлаштириш учун киритилган алоҳида мавзулар талабаларга мустақил равишда ўзлаштириш учун топширилади. Бунда мавзунинг асосий мазмунини ифодалаш ва очиқ беришга хизмат қиладиган таянч иборалар, мавзуни тизимли баён қилишга хизмат қиладиган саволларга эътибор қаратиш, асосий адабиётлар ва ахборот манбаларини кўрсатиш лозим.

Топшириқни бажариш жараёнида талабалар мустақил равишда „Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фанига оид ўқув адабиётларидан фойдаланиб ушбу мавзуни конспектлаштирадидилар, таянч ибораларнинг моҳиятини англаган ҳолда мавзуга тааллуқли саволларга жавоб тайёрлайдилар.

Мавзуни баён этиш учун дарс жараёнидаги режа асосида ва унга қўшимча қилган ҳолда конспектлаштиришлари лозим. Мавзуни баён этувчи конспект талабанинг дафтарида ҳажми 5 бетдан кам бўлмаслиги лозим. Шунингдек, мавзуга доир, таянч иборалар ва уларга изоҳ берувчи глоссарийлар тузилиши лозим. Таянч иборалар сони мавзунинг кўлаמידан келиб чиққан ҳолда 15 тадан кам бўлмаслиги лозим. Топшириқ охирида фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва интернет сайтлари (7 - бўлимдаги каби) тартиби бўйича акс эттирилиши лозим.

Зарур ҳолларда (ўзлаштириш қийин бўлса, саволлар пайдо бўлса, адабиётлар етишмаса, мавзуни тизимли баён эта олмаса ва ҳ.к.) ўқитувчидан маслаҳатлар оладилар.

Мустақил ўзлаштирилган мавзу бўйича тайёрланган матн кафедрада ҳимоя қилинади. „Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фани бўйича талаба мустақил ишни ташкил этишнинг ушбу шаклида қуйидаги мавзуларни ўрганишлари мумкин:

- Ўзбекистон Республикасида ҳаёт фаолияти хавфсизлигини таъминлаш соҳасида қабул қилинган қонун ва меъёрий ҳужжатлар тизими.
- Инсоннинг физиологик ва психологик тавсифларининг хавфсизликни таъминлашдаги аҳамияти.
- Машина ва механизмлар учун техника хавфсизлиги талаблари келтириладиган меъёрий ҳужжатлар тизимини ўрганиш.
- Юк кўтариш машиналарини синаш усулларини ва уларни хавфсиз ишлатиш қоидаларини ўрганиш.
- Инсоннинг физиологик ва психологик тавсифларининг хавфсизликни таъминлашдаги аҳамияти.
- Статик ва атмосфера электридан ҳимояланишни ўрганиш.
- Электр ускуналарининг хавфсизлигини текширишни ўрганиш.
- Ўзбекистондаги техноген хавфлар, ва бошқа.

Намуна

Мавзу: Статик ва атмосфера электридан ҳимояланишни ўрганиш.

Режа:

1. *Статик электридан ҳимояланиш.*
2. *Атмосфера электридан одам ва ҳайвонларни ҳимоялаш.*
3. *Яшин қайтаргичларнинг аҳамияти.*

Таянч иборалар:

Фаолият; хавфсизлик; ишқалиниш; мусбат заряд; манфий заряд; кучланиш; то уриш хавфи; ерга улаш; қарши зарядлаш; атмосфера электри; яшин; лидер; қарши лидер; разряд; яшин уриши; яшин қайтаргич; ҳимоя зонаси; якка стерженли яшин қайтаргич; антеннасимон яшин қайтаргич; тўрсимон яшин қайтаргич; актив яшин қайтаргич; импульс токи; ерга улагич; қаршилиқ.

Реферат тайёрлаш. Талабага реферат сўзининг моҳиятини, унинг бошқа ёзма ишлардан фарқи нимада эканлигини тушунтириш керак.

Реферат лотинча сўз бўлиб “ахборот бераяпман” маъносини билдиради. Реферат бирор мавзу, мақола, илмий асар, ўқилган китоб ва шу кабиларнинг қисқача ёзма ёки оғзаки баёнидир. Яъни ўрганилган илмий масаланинг натижаси ҳақида ахборот; тегишли адабиёт ва бошқа манбаларнинг қисқартирилган шарҳли таҳлилини ўз ичига олган маълум мавзудаги маърузадир. Реферат, одатда илмий ахборот вазифасини ўтайди. Унда муайян мавзу ёритилиши билан бирга, тегишли илмий назариялар, илмий хулосалар таҳлил этилиши ва танқид қилиниши мумкин. Ўзбекистонда реферат илмий тадқиқот муассасалари, олий ўқув юртлири, академик лицейлар, касб-хунар коллежлари, умумий таълим мактабларида кўп қўлланиладиган дидактик воситадир.

Тезис ва рефератларни тайёрлашда қуйидагилар эътиборга олинади: илмий муаммо ва масалани қўйилиши, ечиш методлари, илмий ечим ва унинг таҳлили ҳамда назарий ва амалий аҳамияти, ишлатиш, қўллаш бўйича жуда қисқа матнда ифодалаш. Тезис ва рефератларни тузилмаси, шакллантириш тартиби.

Талабага қийинчилик даражаси унинг шахсий имкониятлари, қобилияти ва билим даражасига мувофиқ бўлган бирор мавзу бўйича реферат тайёрлаш топширилади. Реферат талаба томонидан қўлёзма равишда тайёрланиши лозим. Реферат ҳажми 15 бетдан кам бўлмаслиги ва фойдаланилган манбалар снўска тарзида матнда ўз аксини топиши лозим.

Рефератнинг ўзига хос структуравий тузилиши мавжуд бўлиб, у қуйидаги қисмлардан иборат бўлади: мавзу; режа; хулоса; фойдаланилган адабиётлар рўйхати. Ўз навбатида реферат режаси киришдан; бир нечта кўриб чиқилинадиган мавзучалардан иборат бўлади.

Реферат шаклидаги мустақил иш А4 форматдаги варақда қўлёзма шаклида бажарилади. Варақда матн чегаралари чапдан 30 мм, ўнгдан 15 мм, тепадан ва пастдан 20 мм бўлиши лозим. Реферат шаклидаги мустақил ишнинг титул варағи 1-илова бўйича расмийлаштирилиши лозим. Ёзувлар бир хил, қора ёки кўк рангда бўлиши, ҳамда текис ва равон қўлда ёзилган бўлиши керак. Битта варақда ўртача 1350 белги бўлиши керак (40 та белгили 36 та қатор).

Рефератни бажаришда талаба „Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фанига оид асосий адабиётлардан ташқари қўшимча адабиётлардан (монографиялар, илмий, услубий мақолалар, интернетдан олинган маълумотлар, электрон кутубхона материаллари ва ҳ.к.) фойдаланиб материаллар йиғади, тизимга солади ва мавзу бўйича имкон даражасида тўлиқ, кенг маълумот беришга ҳаракат қилади.

Талабанинг бажарган ишини баҳолашда ишлаб чиқилган мавзунини ёритишдаги фаоллиги ва уни қанақа даражада баён қилиши, ҳамда мавзу бўйича қўшимча саволларга жавоб бера олишига эътибор берилади.

Мустақил иш охирида фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва интернет сайтлари (7-бўлимдаги каби) тартиб бўйича акс эттирилиши лозим. Мавзунини

ишлаб чиқишда қийинчиликлар ва тушунмовчиликлар туғилган ҳолларда талаба ўқитувчидан маслаҳат ва кўрсатмалар олади.

Яқунланган реферат кафедрада экспертлар иштирокида ҳимоя қилинади.

Намуна

Мавзу. Электр тармоқини қисмларга ажратиши ва электр потенциалларни тенглаштириши усуллари ва электр хавфсизлигини таъминлаш моҳиятларини ўрганиши.

Режа:

Кириш;

- 1. Электр тармоқини қисмларга ажратиши билан электр хавфсизлигини таъминлаш моҳияти.*
- 2. Электр потенциалларини тенглаштириши усулининг хавфсизликни таъминлаш моҳияти.*
- 3. Электр тармоқини қисмларга ажратиши ва потенциалларни тенглаштириши усуллари ва қўлланиши соҳалари.*

Хулоса;

Фойдаланилган адабиётлар.

Таянч иборалар:

Электр токи; кучланиш; қаршилик; изоляция; электр хавфсизлиги; электр хавфсизлигини таъминлаш усуллари ва воситалари; истеъмолчилар; тармоқ; тармоқ турлари; фаза симлари; нолинчи сим; ерга улаш; нолаш; автоматик ажраткичлар; тармоқни қисмларга ажратиши; гальваник боғланиш; электр потенциалларини тенглаштириши; қадам кучланиши.

Кўргазмали воситалар тайёрлаш. „Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги“ фанидан талабага муайян мавзунини яхшироқ баён қилиши ва мукамал равишда ўзлаштириш учун ёрдам берадиган кўргазмали материаллар (жадваллар, чизмалар, расмлар, схемалар ва ҳ.к.) тайёрлаш топширилади. Кўргазмали воситаларнинг миқдори, шакли ва мазмуни талаба томонидан мустақил танланиши мумкин.

Кўргазмали воситалар плакатлардан ташқари слайдлар шаклида “Microsoft PowerPoint” (Микрософт ПоверПоинт) дастурида ҳам бажарилиши мумкин. Слайдлар сони 10 тадан кам бўлмаслиги ва аниқ режа асосида бажарилиши лозим. Слайдлар 1 та нусхада реферат шаклида тикилиб кафедрага топширилади.

Бажарилган ишнинг (илмий маърузанинг ёки ўрганилган мавзунинг) презентация шакли кенг аудиторияга ишнинг мазмуни ва моҳиятини аниқ ва равшан ёритишга ёрдам беради. “Microsoft PowerPoint” дастурида тайёрланган презентация шакли илмий ишни маъруза қилиб беришда кенг фойдаланилади. Илмий маърузанинг презентация шаклининг таркибий қисмлари қуйидагилардан иборат бўлади:

- Мавзу (мақсади, объекти, тадқиқот усуллари, илмий янгилиги, амалий

аҳамияти, тадбиғи, илмий ишнинг таркибий тузилиши);

- Режа;
- Аннотация;
- Калит сўзлар;
- Асосий қисм (бўлим, қисм, боблар) бўйича матн, чизма, шакл, диаграмма, график ва жадваллар;
- Мавзуга оид хулоса, таклиф, тавсия ва адабиётлар рўйхати тайёрланади ва намоёиш этилади.

Ишлаб чиқилган кўргазмали восита кейинчалик ўқув жараёнида қўлланиладиган қилиб ишлаб чиқилса мақсадга мувофиқ бўлади.

Мавзунинг мураккаблиги ва натижавий кўргазмали воситанинг ҳажмига боғлиқ равишда бундай вазифани бир мавзу бўйича бир нечта талабага топшириш ҳам мумкин.

Мавзу ўқитувчи томонидан аниқланиб, талабага маълум бир кўрсатмалар, йўл-йўриқлар берилади.

Талаба кўргазмали материаллардан фойдаланиш бўйича ёзма равишда тавсиялар тайёрлайди ва кафедрада ҳимоя қилади.

Намуна

ТОШКЕНТ ИРРИГАЦИЯ ВА МЕЛИОРАЦИЯ ИНСТИТУТИ

“ҲАЁТ-ҲАОЛИЯТ ҲАВФСИЗЛИГИ” кафедраси

“ҲАЁТ-ҲАОЛИЯТ ҲАВФСИЗЛИГИ”

фанидан

МУСТАҚИЛ ИШ

Мавзу: Шовқин ва титрашдан ҳимояланиш техник воситаларининг гуруҳларниши ва тузилишларини ўрганиши.

Бажарди: _____

Қабул қилди: _____

Тошкент – 20__

Илмий мақола, тезислар ва маърузалар тайёрлаш. Талабага бирон-бир мавзу бўйича (мавзуни талабанинг ўзи танлаши ҳам мумкин) илмий (рефератив) тусдаги мақола, тезис ёки маъруза тайёрлаш топширилиши мумкин.

Талаба илмий мақола устида ишлаганда ижтимоий ҳаёт ҳодисаларини чуқур таҳлил қилиш лозимлигини, назарий ва оммавий жиҳатдан умумлаштиришини, иқтисодиёт, фан ва техникада эришилган ютуқларни, илғор иш тажрибаларни оммалаштиришини, халқ хўжалиги соҳаларида, шу жумладан фаолият хавфсизлиги соҳасида йўл қўйилган нуқсонлар танқид қилинишини кўрсатиб ўтиш керак. Талаба илмий мақола - илмий фикр, илмий иш, илмий ижодиёт, меҳнат, олинган илмий натижаларни ифодалаш шакли эканлигини чуқур билиши лозим.

Талабага илмий натижаларни нашрга тайёрлаш тартибини ҳам тушунтириш лозим. Бунда илмий мақоланинг таркибий тузилишига, илмий муаммонинг қисқача тафсилотига, ўрганилганлик даражасига, долзарблигига эътибор қаратилишини кўрсатиш керак. Илмий мақсаднинг қўйилишини, унга асосан вазифаларнинг белгиланишини, илмий масала объектини, ечиш методларини, илмий ечимни олиш шаклларини, олинган илмий натижани таҳлил қилиш тизимини билиш керак. Илмий янгиликни кўрсатиш, даражасини белгилаш, мақсадга мувофиқлигини исботлаш, илмий натижани ишлатиш, фойдаланиш, қўллаш кўламини аниқлаш, хулоса ва тавсия бериш тартибини, ва илмий мақолани шакллантириш тартиби тўғрисида тушунтириш бериш керак.

Талаба илмий иш устида ишлаганда ўқув адабиётлари, илмий-тадқиқот ишлари, диссертациялар, мақола ва монографиялар ҳамда бошқа ахборот манбаларидан мавзуга тегишли материаллар тўплайди, таҳлил қилади, зарурларини ажратиб олиб, тартибга солади, шахсий тажрибаси ва билими, илмий натижаларига асосланган ҳолда қўшимчалар, изоҳлар киритади, ўз нуқтаи-назарини баён этади ва асослайди. Бунда талаба ўқитувчи билан ҳамкорликда ишлайди.

Тайёрланган мақола, тезис ёки маъруза кафедрада химоя қилинади.

Битирув малакавий иши учун материаллар тўплаш. Талаба танлаган битирув малакавий иши мавзуси бўйича (мавзуни талабанинг ўзи эркин равишда ёки корхоналардан берилган буюртмалар асосида танлаши мумкин) маълум бир объектдаги фаолият хавфсизлиги ҳолатини ўрганиш бўйича материаллар йиғиши ва уларни таҳлил қилиши мумкин. Йиғилган материалларни ўрганиш ва таҳлил қилиш асосида корхонада фаолият хавфсизлигини таъминлаш бўйича йўл қўйилган камчиликларни аниқлайди, ҳамда шахсий тажрибаси ва билимларига асосланган ҳолда қўшимчалар, изоҳлар киритади, ўз нуқтаи-назарини баён этади ва асослайди, камчиликларни бартараф қилиш бўйича тадбирлар режасини ишлаб чиқади. Тўпланган материаллар, таҳлил натижалари, ишлаб чиқилган тадбирлар ва хулосалар келажакда битирув малакавий иши таркибига киритилиши мумкин. Бунда талаба ўқитувчи билан ҳамкорликда ишлайди.

Амалий мазмундаги ностандарт масалаларни ечиш ва ижодий ишлаш. Бир мавзу ёки бўлим бўйича ностандарт, алоҳида ёндашиш талаб қилинадиган, назарий аҳамиятга эга бўлган амалий топшириқлар, ижодий ёндашиш талаб қилинадиган илмий-ижодий вазифалар, моделлар, макетлар, намуналар яратиш вазифаси топширилиши мумкин. Амалий топшириқлар масалани ҳал қилишнинг мақбул вариантларини излашга ва топишга қаратилган бўлиши керак.

Талабанинг қизиқиш ва қобилиятига қараб, унга илмий характердаги топшириқлар бериш, ўқитувчи билан ҳамкорликда илмий мақолалар тайёрлаш ва чоп эттириш мумкин.

5. Мустақил ишларни қабул қилиш ва баҳолаш тартиби

5.1. Мустақил иш режасини тузиш ва ишларни бажариш жараёнини назорат қилиш.

Талаба мустақил ишни бажариш учун юқорида келтирилган жадвалдаги мавзулардан биттасини ўзининг гуруҳ журналидаги тартиб рақами бўйича олади. Жадвалда 20 та мавзу бўлганлиги сабабли 21-чи ва ундан кейинги рақам остидаги талабалар мавзу танлашни яна жадвал бошидан бошлашади.

Ҳар бир талаба мустақил ишни бажаришнинг режасини тузишда илмий раҳбар билан маслаҳатлашган ҳолда амалга ошириши керак. Бу ҳолат ишни бажаришда кўчирмачилик ҳолатларининг олдини олишга ҳам ёрдам беради.

Талабанинг фан бўйича мустақил ишини назорат қилиш кафедрада ишлаб чиқилган жадвал ва фаннинг технологик харитаси асосида олиб борувчи профессор-ўқитувчи томонидан амалга оширилади. Талабанинг рейтинг кўрсаткичлари, шу жумладан мустақил иши бўйича ҳам, факультетнинг анъанавий гуруҳ рейтинг ойнасида ёки махсус электрон тармоғида ёритиб борилади. Кафедра томонидан талаба мустақил ишини назорат қилиш турлари ва уни баҳолаш мезонлари ишлаб чиқилади ва факультет Илмий кенгашида тасдиқдан ўтказилади.

„Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фани бўйича мустақил ишларни баҳолаш мезонлари талабаларга ўқув йили бошланиши олдидан услубий материаллар билан биргаликда тарқатилади. Талаба мустақил иши натижалари амалдаги "Олий таълим муассасаларида талабалар билимини назорат қилиш ва баҳолашнинг рейтинг тизими тўғрисидаги Низом"га асосан институт ректорининг 8 октябр 2010 йилдаги 333 А/Ф сонли “Талабалар билимини баҳолаш рейтинг тизими тўғрисида”ги буйруғига асосан амалга оширилади.

„Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фани бўйича мустақил иш мавзулари ва баҳолаш меъзони кафедра мажлиси қарорига биноан амалга оширилади. „Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фани юзасидан талабаларнинг мустақил ишлари бўйича ўзлаштириши мунтазам равишда талабалар гуруҳларида, кафедра йиғилишлари ва факультет Илмий Кенгашларида муҳокама этиб борилади.

Талаба мустақил ишини баҳолаш амалдаги рейтинг тизими бўйича олиб борилади.

Талабанинг мустақил иши материаллари кафедра архивида рўйхатга олинади ва ўқув йили мобайнида сақланади.

5.2. Мустақил ишни самарали амалга ошириш учун томонларнинг вазифалари

5.2.1. Кафедранинг асосий вазифалари

Кафедра томонидан мустақил ишни амалга оширишда қуйидаги ишлар амалга оширилиши керак.

- мустақил иш мавзуларини тасдиқлаш ва қайта кўриб чиқиш;
- талаба мавзунини ўрганишда унга керакли кўрсатмалар ва амалий ёрдам бериш;
- талабага илмий раҳбарларни тайинлаш ва бириктириш;
- талабанинг ишини тайёрлаши учун режани тасдиқлаб бериш ва унинг вазифасини бажаришини назорат қилиш;
- талаба томонидан бажарилган ишнинг сифатига тақриз беришдан иборат бўлади.

5.2.2. Илмий раҳбарнинг вазифалари

Талабанинг илмий раҳбари ишга раҳбарлик қилишда қуйидаги вазифаларни бажариши керак.

- талаба ишни бажариши учун вазифани тасдиқлаб бериши;
- ишнинг режасини тузишда талабага ёрдам бериши ва адабиётларни тавсия этиши;
- талабанинг режасини тасдиқлаши, режа бўйича мунтазам равишда ишни текшириши, маслаҳатлар ва кўрсатмалар бериши;
- талаба ишни бажаришида ташкилий ва услубий йўналишлар бериб бориши.

5.2.3. Талабанинг вазифалари

Талаба мустақил ишни бажариш жараёнида қуйидагиларни бажариши лозим:

- ишнинг мавзусини кафедранинг талабларидан келиб чиққан ҳолда танлаш;
- илмий раҳбарнинг тузиб берган режаси асосида берилган топшириқларни ўз вақтида бажариши;
- ўрнатилган тартиб бўйича мустақил ишнинг ҳисоботини ўз вақтида кафедрага тақдим этиши керак.

5.3. Талабалар мустақил иши бўйича маслаҳатлар ташкил этиш тартиби

1. „Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги“ фанидан талабалар мустақил иши бўйича консультация дарси аудиториядан ташқарида амалга оширишга мўлжалланган мустақил ишларни бажариш юзасидан тегишли йўлланмалар бериш ва унинг бажарилишини назорат қилиб бориш мақсадида ташкил қилинади.

2. Талабалар мустақил иши бўйича консультация дарси фаннинг календар-тематик режасига мувофиқ ўтказилади.

3. Консультация дарси тегишли фан ўқитувчиси томонидан ўтказилади.

4. Фан ўқитувчиси консультация дарсида қуйидаги ишларни амалга оширади:

- талабалар мустақил иши топшириқларини бажариш юзасидан тегишли йўлланмалар беради;

- топшириқни бажариш режасини тузишга ёрдамлашади;

- тегишли адабиётлар ва ахборот манбаларини тавсия қилади;

- талабалар мустақил иши юзасидан тайёрланган ишланма, ҳисобот, реферат, ҳисоб-китоб ва топшириқ натижаларини қабул қилади ҳамда баҳолайди.

- мустақил ишларни тўплаб кафедра архивига топширади.

5. „Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги“ фанидан талабалар мустақил иши бўйича консультация талабаларнинг дарсдан бўш вақтларида дарс жадвалига киритилади.

Намуна

Ҳафта кунлари	Жуфтлик	Фан номи	Аудитория	Машғулот тури	Ўқитувчининг Ф.И.Ш.
Сешанба		ҲФХ		Маъруза	
Жума		ҲФХ		Маъруза	

6. Талабалар мустақил иши бўйича консультация дарслари ўқитувчи журналида қайд этиб борилади.

6. Мустақил ишни бажаришга тайёргарлик

6.1. Адабиётларни танлаш

Талаба „Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги“ фани бўйича мустақил ишни самарали бажариши учун шу фанга тааллуқли бўлган барча турдаги адабиётларни ва манбаларни кўриб чиқиши лозим: махсус; илмий; илмий-оммобоп; маълумотномалар, шу жумладан статистик; умумий.

6.2. Адабиётларни ўрганиш ва асосий маълумотларни йиғиш

Адабиётларни ўрганишдан олдин яна бир бор мавзунини тўғри танланганлигига ишонч ҳосил қилиш лозим.

Талаба адабиётларни мустақил ва тўғри танлаши керак. Манбаларни тўплашда талаба унинг чоп этилган йилига ҳам алоҳида эътибор бериши лозим. Эски манбалардан олинган маълумотлар бугунги кундаги долзарб ҳисобланган муаммоларни ечишда унчалик аҳамиятли бўлмай қолади.

Талаба бир нечта манбаларни қиёсий таҳлил қилган ҳолда ўзига энг маъқул деб топган маълумотларни олгандагина олиб борган мустақил иши самарали бўлади.

7. Мустақил ишни бажариш учун тавсия этиладиган адабиётлар.

7.1. Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалар

1. Қудратов О. Ҳаёт фаолияти хавфсизлиги. Тошкент, Меҳнат, 2000.
1. Безопасность жизнедеятельности. Под.ред. Михайлова Л.А. Киев – Харьков – Минск, 2007. 301 с.
2. Микрюков В.Ю. Безопасность жизнедеятельности. Ростов – Дон. 2006.
3. Лобачев А.И. Безопасность жизнедеятельности. М.: 2006.
4. Безопасность жизнедеятельности. /Под.ред. Э.А. Арустамова. 10-изд., перераб.и доп. –М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2006. - 476 с.
5. Безопасность жизнедеятельности. Под ред. Белова С.В., М.: Высшая школа, 2002.
6. Юлдашев Ў. ва бошқалар. Меҳнатни муҳофаза қилиш. Тошкент, 2005.
7. Ёрматов Ғ.Ё., Исамухамедов Ё.У. Меҳнатни муҳофаза қилиш. Дарслик. Ўзбекистон нашриёти. Тошкент 2000.
8. Луковников А.В. Меҳнат муҳофазаси. Тошкент, Ўқитувчи, 1984.
9. Охрана труда. /Под.ред. Ф.М. Канарева. М.: Агропромиздат, 1988.
10. Пчелинцев В.А. и др. Охрана труда в строительстве. М.: Высш. шк., 1991.
11. Охрана труда в электроустановках. /Под. ред. Б.А. Князевского. М.: Энергоатомиздат, 1983.
12. Акимов Н.И., Ильин В.Г. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариш объектларида граждан муҳофааси. Тошкент, „Меҳнат“, 1989.

7.2. Қўшимча адабиётлар

13. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. –Т.: "Ўзбекистон", 2004.
14. Ислон Каримов. "Ўзбекистон ХХІ аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари". –Т.: "Ўзбекистон", 1997.
15. Ислон Каримов. "Жаҳон молиявий–иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг йўллари ва чоралари". –Т.: "Ўзбекистон", 2009.
16. Қудратов О.Қ. ва Ғаниев Т. Фавқулудда вазиятларда фуқаро муҳофазаси. Тошкент, „Янги аср авлоди“, 2005.
17. Қудратов О.Қ. ва бошқалар. „Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги“. Маърузалар курси. Тошкент, Алоқачи. 2005.
18. Ғойипов Ҳ. Э. Меҳнат муҳофазаси. Тошкент, „Меҳнат“, 2000.
19. Ёнғин хавфсизлиги. 2-нашри./А.Е. Худоев таҳрири остида. –Т.: Ўз.Р. ИИВ ёнғин хавфсизлиги олий техник мактаби. 2007. – 722 б.
20. Ёрматов Ғ. ва бошқ. Меҳнат муҳофазаси. Тошкент, Ўзбекистон, 2002.
21. Отахонов М. Қурилишда меҳнат муҳофазаси ва хавфсизлик техникаси. - Т.: Меҳнат, 1991. – 104 б.

22. Юнусов М.Ю., Икромов Э.Ж. Фуқаро муҳофазаси - доимий зарурат Тошкент, 2002.
23. Норхўжаев А.Қ., Юнусов М.Ю. Фавкулудда вазиятлар ва муҳофаза тадбирлари. Тошкент, „Университет“, 2001.
24. Муравьева Е.В., Романовский В.Л. Прикладная техносферная рискология. Экологические аспекты. Казань, 2007. 355с.
25. Безопасность жизнедеятельности. Краткий конспект лекций для студентов всех специальностей. Под.ред О.Н. Русака. Л: 1991.
26. Луцкий В.Г. Охрана труда при эксплуатации оросительных систем. -М.: Агропромиздат, 1990. – 61 с.
27. Фурман И.В. Охрана труда при выполнении гидромелиоративных работ. - М.: Россельхозиздат, 1982. – 144 с.
28. Ортиқов Х. Региондаги агросаноат ва мелиорация корхоналарида фавкулудда вазиятлар хавфини камайтириш тадбирлари. -Т.: 1990.
29. Додобоев Ю., Ҳамидов М. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришида меҳнат муҳофазаси. Тошкент. Меҳнат, 1990.
30. Бобожонов Р.Д., Ибрагимов Э.И. „Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги“ фанидан маърузалар матни тўплами. Тошкент, 2000 й.
31. Бобожонов Р.Д. „Ҳаёт-фаолият хавфсизлигининг назарий асослари“. Тошкент, 2005 й.
32. Меҳнат шароитларини баҳолаш ва меҳнат шароитлари бўйича иш ўринларини аттестация қилиш услуги. Меҳнат вазирлиги ва Соғлиқни сақлаш вазирлиги ишлаб чиққан, №247, 28.05.1996, –Т.: 1996.
33. Ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисаларни ва ходимлар саломатлигининг бошқа хил зарарланишини текшириш ва ҳисобга олиш тўғрисидаги Низом. Вазирлар Маҳкамасининг қарори №286, 06.06.1997, –Т.: 1997.
34. “Ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисалар ва касб касалликларидан мажбурий давлат ижтимоий суғуртаси тўғрисида”ги қонун. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2008 й., 37-38-сон.
35. “Иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида”ги қонун. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, –Т.: 2009 й., 16-сон.
36. “Техник жихатдан тартибга солиш тўғрисида”ги қонун. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, –Т.: 2009 й., 17-сон.
37. “Фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тўғрисида”ги қонун. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, –Т.: 2010 й., 20-сон.
38. Таълим муассасаларида ўқув-тарбия жараёнида ўқувчилар ва талабалар билан юз берган бахтсиз ҳодисаларни текшириш ва ҳисобга олиш тартиби тўғрисида НИЗОМ. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, -Т.: 2011 й., 3-сон, 29-модда.
39. “Аҳолини ва ҳудудларни табиий ҳамда техноген хусусиятли фавкулудда вазиятлардан муҳофаза қилиш тўғрисида”ги қонун. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. –Т.: 1999 й., 9-сон.
40. “Гидротехника иншоотларининг хавфсизлиги тўғрисида”ги қонун.

Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами. –Т.: 2006 й., 41-сон.

41. “Радиациявий хавфсизлик тўғрисида”ги қонун. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, –Т.: 2001 й., N 1-2.
42. “Санитария назорати тўғрисида”ги қонун. Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами. –Т.: 2006 й., 41-сон.
43. “Терроризмга қарши кураш тўғрисида”ги қонун. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. –Т.: 2004 й., 25-сон.
44. “Фуқаро муҳофазаси тўғрисида”ги қонун. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. –Т.: 2000 й., 5-6-сон.
45. “Фуқаролар соғлиғини сақлаш тўғрисида”ги қонун. Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами. –Т.: 2007 й., 40-сон.
46. “Хавфли ишлаб чиқариш объектларининг саноат хавфсизлиги тўғрисида”ги қонун. Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами. –Т.: 2006 й., 39-сон.
47. “Чиқиндилар тўғрисида”ги қонун. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, –Т.: 2007 й., 50-51-сон.
48. Журнал “Муҳофаза +”, 2002...2011 й. сонлари.
49. Журнал “Ёнғин хавфсизлиги”, 2002...2011 й. сонлари.
50. Журнал “Безопасность жизнедеятельности”, 2005...2011 й. сонлари.

Интернет сайтлари.

52	www.gov.uz	-	Ҳукумат сайти
53	www.bilim.uz	-	Вазирлик сайти
54	www.ziyo.edu.uz	-	Вазирлик сайти
55	www.agro.uz	-	Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги сайти.
56	www.mintrud.uz	-	Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги сайти.
57	www.minzdrav.uz	-	Соғлиқни сақлаш вазирлиги сайти.
58	www.mvd.uz	-	Ички ишлар вазирлиги сайти.
59	www.mchs.gov.uz	-	Фавқулодда вазиятлар вазирлиги сайти.
60	www.minjust.uz	-	Адлия вазирлиги сайти.
61	www.uznature.uz	-	Табиатни муҳофаза қилиш Давлат кўмитаси сайти.
62	www.standart.uz	-	Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш агентлиги сайти.
63	www.v-nadzor.uz	-	Катта ва алоҳида муҳим сув хўжалиги объектларининг техник ҳолатини ҳамда бехатар ишлашини назорат қилиш давлат инспекцияси (Давсувхўжаликназорат) сайти.
64	www.sanoatktn.uz	-	Саноатда, кончиликда ва коммунал-маиший секторда ишларнинг бехатар

			олиб борилишини назорат қилиш давлат инспекцияси (Саноатконтехназорат) сайти.
65	www.energonazorat.uz	-	Электр энергетикада назорат бўйича давлат инспекцияси (Ўздавэнергоназорат) сайти.
66	LexUz	-	Ўзбекистон Республикасининг миллий қонунчилик базаси.
67	http://anty-crim.boxmail.biz	-	Институт психологических проблем безопасности.
68	http://www.hsea.ru	-	Охрана труда. Промышленная и пожарная безопасность. Предупреждение чрезвычайных ситуаций.
69	http://www.meduhod.ru	-	Первая медицинская помощь.
70	http://www.gosnadzor.ru	-	Федеральная служба по экологическому, технологическому и атомному надзору.
71	http://www.fcgsen.ru	-	Федеральный центр гигиены и эпидемиологии.
72	http://www.znakcomplex.ru	-	Охрана труда и техника безопасности.
73	www.ohranatruda.ru	-	Охраны труда, технике безопасности и пожарной безопасности.
74	http://www.risk-net.ru	-	Безопасность и здоровье: ресурсы, технологии и обучение.
75	http://www.atis-ars.ru/strolist.php	-	Атис-Арс: охрана труда и техника безопасности.
76	http://otipb.narod.ru/ http://otipb.ucoz.ru/	-	Интернет справочник "Охрана труда и пожарная безопасность".
77	www.tehlit.ru/	-	Электронная библиотека технической литературы.
78	www.normativinfo.com/	-	Неофициальный сайт нормативных документов.
79	http://ipb.mos.ru/ttb	-	Интернет журнал "Технологии техносферной безопасности"

7.3. Виртуал кутубхона электрон дарсликлари ва ўқув қўлланмалари

80. Эвакуация людей во время наводнения. Россия, Якутия.

81. Обучающий мультфильм: «Тревога в лесу». МЧС Р.Уз., ИГЗ.

82. Демонстрация версий мультимедийных фильмов по охране труда. –М. 2010.

Талаба мустақил иши муқовасини расмийлаштириш намунаси.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚИШЛОҚ ВА СУВ ХЎЖАЛИГИ
ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ ИРРИГАЦИЯ ВА МЕЛИОРАЦИЯ ИНСТИТУТИ

“ҲАЁТ-ҲАОЛИЯТ ХАВФСИЗЛИГИ” кафедраси

„ҲАЁТ-ҲАОЛИЯТ ХАВФСИЗЛИГИ”

фанидан

МУСТАҚИЛ ИШ

***МАВЗУ. Юк кўтариш машиналарини синаш усулларини
ва уларни хавфсиз ишлатиш қоидаларини ўрганиш.***

Бажарди:

ҲФХ йўнал.

___ босқич ___ гуруҳ

талабаси

Қабул қилди:

Тошкент – 201_

Мундарижа

Кириш	3
1. Мустақил ишнинг мақсади ва унга қўйиладиган талаблар	4
2. Талабалар мустақил ишларининг шакли ва мазмуни	6
3. „Ҳаёт-фаолият хавфсизлиги” фанидан мустақил ишлар мавзулари	7
4. Мустақил ишларни бажариш бўйича тавсиялар	12
5. Мустақил ишларни қабул қилиш ва баҳолаш тартиби	18
6. Мустақил ишни бажаришга тайёргарлик	20
7. Мустақил ишни бажариш учун тавсия этиладиган адабиётлар.....	21
8. Илова. Талаба мустақил иши муқовасини расмийлаштириш намунаси	25

ИБРАГИМОВ ЭРКИН ИСМАИЛОВИЧ
ГАЗИНАЗАРОВА СИДДИҚА МАСҚАРОВНА

“ҲАЁТ-ФАОЛИЯТ ХАВФСИЗЛИГИ”

**фанидан мустақил ишларни
бажариш бўйича**

(МЕТОДИК КЎРСАТМА)

МУҲАРРИР:

М.МУСТАФАЕВА

Босишга рухсат этилди „____” _____ 2012 й.
Қоғоз ўлчами 60x84 1/16. Ҳажми 1,0 босма табоқ. 8 нусха.
Буюртма № ____ ТИМИ босмахонасида чоп этилди.
Тошкент-100000. Қори-Ниёзий кўчаси 39 уй.